

НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ МОДЕЛІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Значення неперервної освіти відіграє масштабну роль для становлення і розвитку як окремої особистості, так і держави в цілому. Її функцією є активна діяльність людини, яка спрямована на поглиблення і розширення знань, вдосконалення професійних умінь. Реалізація неперервної освіти відбувається через соціальні моделі освіти шляхом зростання інтелектуалізації соціуму, динамізму праці, впровадження нових інноваційних технологій. Без організації навчання протягом життя функціонування цих моделей видається неможливим. Також актуальність даної проблеми зумовлена необхідністю трансформації освітніх процесів, глобалізацією та інформатизацією, які перетворюють освіту у неперервний процес.

Неперервна освіта має бути присутня у житті кожного. Навіть доросла, сформована вже людина повинна продовжувати постійно навчатися. Значення неперервної освіти для особистості полягає у самовдосконаленні, самореалізації, розвитку та розквіту життєвих сил і здібностей.

Аналіз наукових праць показує, що різні аспекти даної проблеми були в центрі уваги досліджень вітчизняних і зарубіжних учених: В. П. Андрущенко, С. І. Архангельський, О. Г. Асмолов, І. В. Бестужев-Лада, С. Г. Вершловський, С. У. Гончаренко, В. М. Зінченко, І. А. Зязюн, Т. С. Кошманова, В. Г. Кремень, М. П. Лещенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, В. В. Олійник, Л. П. Пуховська, В. О. Сластьонін, В. Д. Шадріков, В. Є. Шукшунов та ін.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні ролі і місця компоненту навчання протягом життя у структурі європейської соціальної моделі неперервної освіти.

Термін «навчання впродовж життя» зазначений в документі Європейської Комісії «Перетворимо Європейський простір навчання впродовж життя реальністю» (опублікований у листопаді 2001 р.): «Навчання впродовж життя – вся діяльність навчання, здійснювана протягом життя, з метою вдосконалення знань, умінь і компетенцій як в інтересах особистісного, громадянського і соціального розвитку, а також/або для отримання роботи» [4, с. 233].

Питання про неперервну освіту свого часу підняв китайський енциклопедист Сюнь-Цен (313-238 рр. до н.е.): «Учитися потрібно все життя, до останнього подиху» [5]. Вже тоді люди розуміли всю значущість цієї системи. Питання неперервної освіти залишається актуальним і сьогодні. У 1972 році ЮНЕСКО увів поняття «навчання впродовж життя» (як поняття глобальної перспективи), яке зосереджене на безперервному процесі набуття знань, розвитку професійних та особистісних компетентностей, що здійснюється через різні форми освіти та самоосвіти і забезпечує можливість самореалізації особистості у різні вікові періоди, пошуку шляхів демократизації доступу до навчання [1].

Проблема навчання протягом життя була в центрі уваги наукових зібрань ще з початку ХХ ст. Так цьому питанню були присвячені спеціальні конференції в Ельсинорі (1949 р.), Кембриджі (1929 р.), Монреалі (1960 р.), Парижі (1985 р.), Токіо (1972 р.), які акцентували увагу на визначенні значення та ролі освіти дорослих у соціально-економічному розвитку країн; формуванні цілей, міжнародних перспектив розвитку освіти дорослих; визначенні змісту, методів, форм і механізмів організації навчання впродовж життя; забезпеченні доступу дорослих, незалежно від віку, статі, соціального стану, до освіти; забезпеченні участі у формуванні програм для освіти дорослих з боку зацікавлених організацій – профспілок, асоціацій робочих, підприємців, соціальних організацій тощо.

Значний вплив на світову співпрацю з проблем освіти впродовж життя мала Гамбурзька конференція (1997 р.), ідеї якої вплинули на загострення у світі уваги до проблем освіти дорослих як життєво важливого елементу стратегії кожної країни, спрямованого на підтримку процесів стійкого розвитку цивілізації. Як наслідок – посилилося значення і підвищилася ефективність політики Європейської Асоціації освіти дорослих; зросла кількість відповідних установ та організацій, які безпосередньо займаються проблемами освіти дорослих. Саме на цій конференції освіту дорослих було названо ключем до ХХІ століття. Ідеї Гамбурзької конференції охопили багато країн світу (Болгарія, Європа, Латинська Америка, Північна Америка, Сирія, Центральна Азія, Швейцарія).

Відомими центрами у розвитку освіти дорослих (освіти впродовж життя) стали: Міжнародний інститут освіти (США), Швейцарська організація освіти дорослих, Міжнародний педагогічний центр (Франція), Національний інститут освіти дорослих (Великобританія), Міжнародний інститут педагогічних досліджень (Німеччина) та ін. У розвинених країнах світу освіта дорослих вже давно стала самостійним напрямом державної політики [3].

Для позначення процесу неперервної освіти в числі різних країн вживають такі терміни, як «перманентна освіта», «освіта впродовж усього життя», «продовжена освіта», «поновлювана освіта», «освіта дорослих». Так, освіта впродовж життя – це процес і результат навчання, розвитку і виховання особистості шляхом здійснення освітньо-інформаційної діяльності [1, с. 50]. Навчання впродовж життя – це спеціально організований процес навчання, що здійснюється на постійній основі для вдосконалення знань та розвитку особистості [2, с. 31]. Неперервна освіта – процес формування і задоволення пізнавальних та духовних потреб особистості, розвитку задатків чи здібностей як у навчальних закладах різних форм так і шляхом самоосвіти [1, с. 53]. Безперервна освіта – комплекс усіх освітніх установ, які забезпечують єдність і взаємозв'язок усіх ланок освіти, при цьому задовольняючи бажання людини щодо розвитку протягом життя [4]. Таким чином, кожне поняття має своє змістове значення і специфіку та використовується науковцями для визначення шляхів вирішення проблеми якісної освіти людини, її професійного становлення протягом життя.

Аналіз наукових праць показує, що вчені умовно поділяють освіту на три складові: першою складовою є додаткова професійна освіта, яка сприяє створенню професійної основи потенціалу працівників сучасної високотехнологічної економіки; друга складова освіти забезпечує різноманітним групам населення

можливість звикнути до мінливих умов життя, передбачає всі нюанси освіти для тих груп населення, які не в змозі самостійно пристосуватися до швидкозмінного соціального середовища; третя складова системи неперервної освіти впливає на задоволення різноманітних індивідуальних освітніх потреб громадян, наприклад, мовну підготовку, отримання психологічних, культурологічних та інших знань, комунікативних навичок, спеціальних умінь [2].

Варто зазначити, що, процеси безперервної освіти розуміються вченими не тільки як «навчання протягом життя», а й як «навчання шириною в життя». Це акцентує увагу на розмаїтості видів освіти – формальній, неформальній, інформальній, які супроводжують будь-яку сферу життєдіяльності сучасної людини.

Формальна освіта надається навчальними закладами або організаціями, структурована відповідно до мети й тривалості навчання і завершується наданням документа про освіту. Вона включає початкову, загальну середню освіту, середню професійну освіту, вищу освіту, освіту після закінчення вищого навчального закладу (аспірантуру й докторантуру), підвищення кваліфікації й перепідготовку фахівців і керівників з вищою і середньою професійною освітою в інститутах, на факультетах і курсах підвищення кваліфікації й професійної перепідготовки.

Поняття «інформальної» освіти трактується науковцями як індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності індивідів в оточуючому культурно-освітньому середовищі (спілкуванні, читанні, відвідуванні установ культури, подорожах, засобах масової інформації тощо) та як неорганізований, не завжди усвідомлений та цілеспрямований процес, що триває упродовж усього життя людини.

Неформальна освіта розглядається дослідниками як професійно спрямовані й загальнокультурні курси навчання в центрах освіти, на різних заняттях інтенсивного навчання, семінарах, майстер-класах. Неформальною освітою є будь-яка організована систематична діяльність, що проводиться поза межами формальної системи для забезпечення обраними видами навчання окремих підгруп населення, як дорослих, так і дітей [4].

Навчання впродовж життя стало ключовою ціллю в стратегії Європейського працевлаштування. Воно є новим поглядом на вдосконалення знань, умінь і компетенцій особистості протягом її життя. Європейська Комісія об'єднала різні освітні й навчальні ініціативи в єдину Програму навчання протягом життя (Life-long Learning Programme). Дана програма прийшла на зміну професійному та дистанційному навчанню, що існували до 2006 року. Навчання протягом життя має на увазі зростання інвестицій у людей і знання; здобуття основних навичок і розширення можливості для інноваційної, більш гнучкої форми навчання [3].

Рада Європи затвердила «навчання протягом життя» як один з основних компонентів європейської соціальної моделі. Таке навчання не обмежується лише сферою освіти, є критичним чинником у сферах зайнятості й соціального забезпечення, економічного зростання і конкурентоспроможності.

Концепція навчання впродовж життя важлива для реформ, які здійснюються у всіх країнах з перехідною економікою, до яких належить й Україна. В цих країнах повинні збільшуватися інвестиції в людський капітал і у вдосконалення

рівня умінь своїх громадян. Завдяки цьому вони зможуть пережити такі фундаментальні зміни в світовій економіці, як глобалізація ринків, швидкий темп технологічного розвитку і світова конкуренція. У сучасних умовах трансформації освіти в Україні відбувається впровадження концепції та програми розвитку системи навчання протягом життя як складової європейської соціальної моделі неперервної освіти:

- визначення моделі для оцінки й визнання попереднього навчання;
- зв'язок національних моделей освіти для визнання якості попереднього навчання у відповідності до європейської структури кваліфікацій;
- створення критеріїв та механізмів визнання й утвердження неформальних видів освіти в навчальній та професійній діяльності;
- підготовка персоналу для системи навчання протягом життя за наступними напрямками діяльності: викладання; управління; науково-аналітичне забезпечення; використання новітніх технологій; планування навчальних програм; підтримка (технічна, адміністративна, організаційна) [2].

Відповіддю-дією на виклики переформатування освіти в Україні у контексті становлення і розвитку системи навчання протягом життя як складової європейської соціальної моделі неперервної освіти за ініціативи ректора державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ), академіка В. В. Олійника створено перший в Україні автономний навчальний заклад за типом розподіленого університету – Український відкритий університет післядипломної освіти (УВУПО) у структурі Всеукраїнського громадського об'єднання «Консорціум закладів післядипломної освіти» (2015 рік) [3].

Вищезазначене дозволяє зробити такі висновки: по-перше, освіта протягом життя надає можливість уникнути вселенської катастрофи, породженої техногенними відкриттями людства, сприяє формуванню планетарного типу мислення особистості, акцентуючи увагу на екології життя людини і екологізації навколишнього середовища; по-друге, освіта протягом життя сприяє збереженню й розвитку системи цінностей у постійно змінному світі, забезпечує зростання якості особистого життя та життя в середовищі; по-третє, освіта впродовж життя на методологічному рівні тісно пов'язана з теорією інформації та комунікацій, інноваційними технологіями; по-четверте, неперервність освіти людини означає її постійний контакт з соціокультурним середовищем та можливість корекції означеного середовища без втрати своєї цивілізаційної, культурної, соціальної та психологічної ідентичності.

Таким чином, освіта протягом життя спрямована на підвищення рівня загальних знань і розширення можливості участі громадян у культурній, соціальній і політичній діяльності країни. Вона має внести вклад у подальшу демократизацію суспільства, спрямовуватися на формування сучасної особистості, основними рисами якої мають бути: цивілізованість, спроможність та бажання до навчання, прагнення до професіоналізму, новаторство, етичність та духовність, чітка громадянська позиція та патріотизм тощо, а також сприяти посиленню позиції людини в професійній діяльності.

Список використаної літератури

1. Бабич М. С. Безперервна освіта (освіта впродовж життя) – умова підвищення національної конкурентоспроможності / М. С. Бабич // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, 2015. – Хмельницький, № 5, Т.1. – С. 50-53.
2. Болонський процес і навчання впродовж життя / Б. В. Клименко, М. Ф. Степко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. – Харків: Вид-во НТУ «ХПІ», 2004. – 111 с.
3. Лук'янова Л. Б. Філософсько-педагогічна ідея освіти впродовж життя / Л. Б. Лук'янова // Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир-Київ, 2015. – С. 31-36.
4. Мазуренко Л. М. Безперервна освіта: особливості навчання дорослих / Л. М. Мазуренко // Особистість у єдиному освітньому просторі : зб. наук. тез III Міжнар. форуму 26–29 квіт. 2012 р. – Запоріжжя, 2012. – Вип. № 2 (8). – С. 58–59.
5. Шиян Р. Б. Стандарти громадсько-активної школи: навчання впродовж усього життя / Р. Б. Шиян. – Київ: Видавничий дім «ПЛЕЯДА», 2014. – 65 с.

Юлія Пашко

ТЕХНОЛОГІЯ РАНЬОГО НАВЧАННЯ МИКОЛИ ЗАЙЦЕВА

Російський психолог Микола Олександрович Зайцев розробив унікальну методику навчання читанню і лічби на основі оригінальних кубиків. Кубики різних розмірів заповнюються відповідним матеріалом, у залежності від складу (дзвінки - заліззячками; глухі - деревинками; "золоті", голосні - мідними монетами). До того ж за визначеними буквами закріплені певні кольори, які допомагають на асоціативному рівні запам'ятати основні правила фонетичного розбору.

Навчання спирається на сприйняття (зір, слух, тактильні відчуття, інтуїцію), мислення активну практичну діяльність дитини, розвиває її пізнавальні здібності.

"Кубики Зайцева" дозволяють навчити дитину плавному складовому читанню, минаючи етап складового уривчастого читання, значно скорочують час оволодіння читанням цілими словами, закладають основи грамотного письма.

Навчальний пакет містить у собі: кубики, таблиці, аудіокасету і керівництво для батьків.

Посібники Зайцева призначені для організації розвиваючого простору для дітей дошкільного і шкільного віку, що дозволяє бажаним педагогам творчо підходити до готових програм, змісту освіти, способам оподачі інформації (методам і прийомам); вносити в роботу елементи дослідницької діяльності; кардинально скорочувати час оволодіння навичками рахунку, читання, грамотного письма.

Система Зайцева дає прекрасну можливість для професійного росту вчителів, колективної творчості педагогів і дітей, формування цілісної неспотвореної системи поглядів. І діти, і дорослі при цьому зберігають фізичне і щиросердечне